

szükséges egyéb támogatások elnyerése is. A jövőre és hosszú távra biztató fejleménynek tekintjük a Kormány 1093/1997. (VII.29.) számú határozatát, a cigányság élethelyzetének javítására vonatkozó, kö-

zéptávú intézkedéscsomagot, amely a Józsefvárosi Tanodát mint megszilárdítandó tehetséggondozó programot nevezi meg.

Szőke Judit

Romológia szak a Janus Pannonius Tudományegyetemen

A pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara Nyelvtudományi Tanszékének keretei között szerveződött meg a Romológia Specializáció. A keretek magyarázata elsősorban a specializáció történetében van: Szépe György professzor tartotta mindvégig szívügyének, hogy létrejöjjön a cigánysággal kapcsolatos oktatás és kutatás első magyar egyetemi műhelye, előbb specializációként, majd – remélhetőleg – egyetemi szakként. Meg kell azonban említeni két további fontos körülményt, melyek a specializáció létrejöttében szerepet játszottak. Egyrészt Várnagy Elemér munkássága alapozta meg, hogy éppen ezen az egyetemen szerveződjék a szak, másrészt a cigány tehetséggondozás elismert pécsi (és Pécs környéki) intézményei, a Gandhi Gimnázium és a Collegium Martineum szolgál további indokkal alapítása mellett.

A Romológia Specializáció leendő egyetemi szakként a humán tudományok cigánysággal kapcsolatos kutatási eredményeit integrálja az egyetemi oktatásba. A magyarországi cigányság magas száma, kulturális értékei és szociális problémái éppúgy indokolják szükségességét, mint a térség cigányságára irányuló tudományos kutatások jelentős hagyományai (ezek a 17. századra nyúlnak vissza), illetve napjaink fontos és nemzetközileg elismert magyar kutatásai.

A képzés célja a romológia tudományos kérdéseit ismerő és megértő, a cigányság politikai, jogi, nyelvi, kulturális, oktatási, demográfiai, munkaerőpiaci helyzetét értő és értelmezni tudó szakemberek képzése. A Romológia Specializáció elvégzéséhez negyven tanegységet kell megszerezni (egy tanegység nagyjából egy féléves, heti kétórás kurzusnak felel meg). A végzetek betétlapot kapnak a specializáció elvégzéséről, amely a cigánysággal kapcsolatos munkák végzésére jogosít. Ha a szak akkreditálása sikeres lesz, akkor a tanegységek száma emelkedik, a képzési idő öt-

évesre nő, és a végzett hallgatók romológus szakértő diplomát kapnak.

A cigányság megismerését és kutatását a lehető legtágabban értelmezzük – ez egyaránt érvényes a mai specializációra és a majdani szakra is. Egyfelől természetesen arra törekszünk, hogy a hallgatók ismerjék meg a magyarországi cigányság problémavilágát, másfelől azonban ezt a problematikát általánosabb nemzetközi, illetve kisebbségi összefüggésekbe ágyazottan vizsgáljuk. A Kar valamennyi hallgatójának tanztervében választható ún. műveltségi tárgyak „társadalomtudomány” és „kultúra” blokkjaiban is javasoljuk az általunk meghirdetett kurzusok többségét. A kurzusok nyitottak (felvehetők és teljesíthetők) más karok hallgatói számára is. Már eddig is tanegységgel ismerték el például a néprajz, a szociális munkás és szociálpolitikus-képzés, továbbá az alkalmazott nyelvészet, a kulturális antropológia, a tanárképzés stb. területén.

Fontosnak tartjuk, hogy mind több diplomás (pedagógus, művelődésszervező, szociális munkás, kommunikációs szakember stb.) kerüljön ki úgy az egyetemről,

hogy korszerű és tudományosan megalapozott ismeretekkel rendelkezik a magyarországi cigány csoportokról.

A tervezett szak tantárgyi struktúrájában bevezető tárgyként szociológiai, szociálpszichológiai, általános filozófiai, demográfiai, neveléstudományi alapismeretekkel ismerkedhetnek meg a hallgatók. Az alapozó tárgyak körében a kulturális antropológiai, nevelésszociológiai, nyelvészeti megközelítésben a cigányságra irányuló kutatások fő vonulataival, illetve a magyarországi cigányság társadalmi és kulturális helyzetének legfontosabb jellemzőivel, valamint az európai cigányság helyzetével foglalkozunk. Egyéb társadalomtudományi tárgyak is szerepet kapnak az oktatásban: ilyen a néprajztudomány, jog, demográfia, szociológia, társadalomföldrajz, pszicholingvisztika, szociolingvisztika. A tantárgyak bevezetést nyújtanak az egyes diszciplínákba, s a cigányságra vonatkozó kérdéseket az adott tudomány szempontjából vizsgálják.

Szociálpszichológiai és pedagógiai tantárgyak is nagy hangsúllyal szerepelnek a szeminárium munkájában, amelyeknek a kérdéses területet érintő fő témái a szocializáció és a kisebbségi identitás jellemzői, a szociális attitűdök és mérésük, a családi és az intézményi szocializáció, a cigány gyermekek helyzete az oktatásban, a gyermekvédelem szervezete és működése, a felnőttnevelés, a különbözőség elfogadására és a békére való nevelés, a multikulturalizmus, valamint interkulturális és az antirasszista nevelés.

Az általános alapozást, az egyes tudományágak átfogó jellegű áttekintését (mely mindvégig a cigány kisebbséggel összefüggő problémákra összpontosítva folyik) a romológiai/ciganológiai tantárgyak elsajátítása követi. Ennek keretében foglalkozunk a magyarországi cigányság történetével, a cigányság tárgyi néprajzával és folklórával, a cigány zenefolklórral, a cigányság politikai szerveződésével, kulturális autonómiájával, a cigánysággal a médiában, illetve a magyarországi cigány művészek alkotásaival.

Cigány – beás és lovári – nyelvtanok biztosítják a lehetőséget, hogy a hallgatók, leendő szakértők, eredeti nyelven férhessenek hozzá a cigány nyelvű írott és szóbeli anyagok-

hoz. A nyelvi kurzusok jelenleg beszámolóval záródnak, de a diploma megszerzését majd egy alapfokú nyelvvizsga letételéhez tervezzük kötni valamelyik cigány nyelvből.

Az elméleti oktatást szakmai és kutatási gyakorlat teszi teljessé. Az elmélet és gyakorlat aránya a következőképpen alakul: 80% elmélet, 20% gyakorlat.

Az alapképzésen, majd a posztgraduális képzésen kívül szeretnénk részt venni a pedagógus-továbbképzésben is. A pedagógus-továbbképzési (akkreditálásra benyújtott) programunk keretében a cigány gyermekekkel és fiatalokkal foglalkozó, vagy nevelési-oktatási problémáik iránt különösen érdeklődő pedagógusok számára célul tűztük ki korszerű és átfogó tudományos ismeretek közvetítését a cigányságról, a cigány gyermekek és fiatalok oktatásának-nevelésének problémáiról és sikereiről, az iskola, illetve a pedagógusok lehetőségeiről és feladatairól, valamint a nevelési készségek és módszerek fejlesztéséről. A továbbképzés tematikája alapvonásaiban hasonló a teljes szakéhoz, csak a pedagógiai szempontok kapnak nagyobb hangsúlyt. (Szerepel például benne a cigány nyelvek oktatása is.)

Folyamatban van a *Romológiai Adatbázis* létrehozása, illetve annak az egyetemen történő elhelyezése is, amely terveink szerint a szak „infrastruktúrájaként”, illetve gyakorló helyeként a tanszék keretein belül helyezkedik majd el – egyedülálló lehetőséget teremtve a hallgatók levéltári, illetve néprajzi oktatásához és kutatómunkájához.

A specializáció jelenleg szemináriumként (tanszéki csoportként) működik, vezetője *Forray R. Katalin* egyetemi tanár. Munkatársai *Szalai Andrea*, tudományos munkatárs, *Gémes Balázs*, tudományos munkatárs, *Cserti Csapó Tibor*, tudományos munkatárs, valamint *Csánicz Szabolcs*, ügyvivő szakértő, *Bíró Boglárka*, demonstrátor. A szerteágazó, interdiszciplináris oktatást természetesen nem tudnánk mások nélkül megvalósítani. A JPTE BTK Nyelvtudományi Tanszék, a Tanárképző Intézet, a Szociológiai és Szociálpszichológiai Tanszék, a Néprajzi Tanszék, a TTK Általános Társadalomföldrajzi és Urbanisztikai Tanszék és a Regionális Társadalomföldrajz Tanszék vezetői, illet-

ve munkatársai is részt vesznek az oktatásban, rajtuk kívül állandó óraadóink vannak a cigány nyelvekből (*Papp Gyula* és *Orsós Anna*), továbbá rendszeresen meghívott tanárnként kurzusokat tartanak a cigánykutatás neves szakemberei az egész országból.

Arra törekszünk, hogy jó kapcsolatot építsünk ki a kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola és a Zsámbéki Katolikus Tanítóképző Főiskola romológia tanszékével. A kapcsolat legfontosabb eleme – a tapasztalatcserén kívül – az volna, ha az egyetemi szak, majd a doktori program szervezésével teljessé válna a cigánysággal kapcsolatos felsőfokú oktatás és kutatás szerkezete, s lehetővé válna az előrehaladás a főiskolától az egyetemi diplomáig, sőt a PhD-fokozat megszerzéséig.

A kutatómunkában nagymértékben számítunk az érdeklődő hallgatók és doktoranduszok részvételére is. Egyelőre néprajzi, bibliográfiai kutatásokat folytatunk, illetve bekapcsolódtunk egy kistérségi fejlesztési projektbe. A Baranya Megyei Munkaügyi Központ-

tal és a Baranya Megyei Pedagógiai Intézetel együtt a Dél-Dunántúl cigány lakosságának képzettségi és munkaerőpiaci helyzetét feltáró vizsgálat és a helyzetüket javító projektek kidolgozását tervezzük. Azt reméljük, hogy romológiai/ciganológiai műhelyünk részt vehet a város és a térség cigányságával kapcsolatos kutató-fejlesztő munkákban is.

Ennek érdekében szeretnénk jó viszonyt kialakítani, illetve fenntartani Pécs, valamint az egész dél-dunántúli régió illetékes intézményeivel (pl. MTA RKK DTI), kisebbségi szervezeteivel, a cigányság oktatásában részt vállaló iskolákkal.

Konkrét munkaerőpiaci kooperációs kapcsolatba léptünk a Baranya Megyei Munkaügyi Központtal, valamint a Pécsi Regionális Munkaerő Képző és Átképző Központtal. A viszony kialakításában a regionalitás elvének érvényesítésére és a kooperációs stratégiai fejlesztési folyamatban való szerepvállalásra törekszünk.

Csánicz Szabolcs–Cserti Csapó Tibor

Egy új iskolai kultúra kibontakozásának lehetőségei hazánkban

Reális és távlatos fejlődési irányok és utak az iskolai nevelési programokban

A Pedagógiai Programok és a Helyi Tantervek elkészítése tagadhatatlan változásokat eredményez iskoláinkban. A sok probléma, nehézség és segélykiáltás ellenére, ami történt, az korszakos jelentőséggel bír. Érthető az ellenérzés, néhány iskolában az értetlenség, de úgy gondolom, a többség megértette, hogy miről is van szó valójában. Arról, amiről az utóbbi évtizedek a legkevésbé szóltak a magyar pedagógiában.

Önálló, felelősségteljes döntésről, programalkotásról, egyéni arculat, karakter kimunkálásáról.

Megszűnt végre az uniformizált struktúra, a legfontosabb nemzeti alapokat a közös követelményeket tartalmazó nemzeti minimumban rögzítettük, a többi az iskolahasználók, a helyi társadalom gondja. Nem a probléma lerázása ez, hanem a kisközösségek felértékelődése, nagykorúvá minősítése, hogy azok a saját

ügyeikben dönthessenek önállóan saját iskolájukról, és az ott követendő pedagógiáról. Az iskolai programok jelentős része így kapcsolódik a helyi települési adottságokhoz, sajátosságokhoz. Így megjelenik iskolatípustól függően a városi, falusi iskola közti különbség – nem pejoratív értelemben –, a földrajzi környezet, a szociológiai adottságok, a szer-